

lenek. Terék Anna tudja, hogy testileg is felemészti az embert a másik embernek való kiszolgáltatottság. A gyökeresen ellentétes érzelmeink. Amikor a társ-talan, öregedő lány állandó félelemben él beteg anyja miatt, s közben lelke mélyén ott kísért a késztetés, hogy megölje, és ezzel megszabaduljon a folytonos felelősségérzettől. Ugyanilyen jellegű a kiszolgáltatottsága a halász feleségének, aki más férfiba szerelmes, de gyávaságból vagy kíméletből megmarad az érte eszeveszetten rajongó párja mellett, és ebből az örökdésből ragadja ki a bőra, temeti hullámsírba, a két férfira hagyva a véget nem érő gyászt.

A fájdalomnak az orvosok szerint vannak fokoza-tai, de maga a szenvedő csak a kint érzi, amely betöl-ti őt teljességgel. Terék Anna verseskötete mind az őt történetben teljes sorsot idéz meg, fájdalmas halált. Miért tette? – kérdezi az ember felocsúdva az olva-sásból. De hát miért tette Antigoné, hogy áldozatul dobta magát, csak eltemethesse halott testvérét? Ha-lottainknak tartozunk a méltó búcsúval, a végső szer-tartással. Sajnos, mi megéltük, hogy temetetlenül ma-radt köztudatunkban, művészetünkben a nagy háború sok-sok halottja. Terék Anna könyve végén köszönet-tet mond családjának, hogy elviselték a hangulatvál-tozásait a versek írása idején. Mi neki mondhatunk köszönetet, hogy vállalta Antigoné küldetését.

Ács Margit

Mindennapok a Nagy Háború árnyékában

Majoros Sándor: *Az ellenség földje*

„Majoros Sándor a pontosan és jól fogalmazó próza-írók közé tartozik. Mondataiban kevés a fölösleges szó, novelláiban a fölösleges mondat, történeteiben pedig a fölösleges rejtelem. Olvasóbarát, szimpatikus, humoros” – írja róla egyik kritikusa, amelyhez csak annyit fűzhetnék hozzá, hogy fölösleges rejtelem va-lóban nincs az írásaiban, ám annál több bennük a nyugtalanító, olykor abszurdba, mágikusba hajló elem. Majoros Sándort alapvető élményanyaga, ta-pasztalata a Vajdasághoz, azon belül is Bácskához fűzi, de mindez korántsem jelenti azt, hogy egy konkrétan meghatározható földrajzi régió írója lenne. Sokkal inkább arról van szó, hogy Majoros írói vilá-ga azért is lehet ismerős az olvasónak, azért is állhat

közel hozzá, mert a kelet-közép-európai ember ta-pasztalatait, életérzését ragadja meg, egyszóval azt a világot, amelyben a realizmus bőven megfér az abszurdal. A látszólag kedélyes, humoros, ismerős hangú elbeszélések, novellák valójában nem azok, amiknek látszanak. Hirtelen, a sorok között olykor feneketlen szakadékok nyílnak meg, amelyekbe bepil-lantva tragédiákra, félelmekre és fájdalmas emlékekre látunk. *Az Akácfaik sokáig élnek* elbeszélései, a *Meghalni Vukovárnál* című regény – hogy csak két kötetét említssem – mind ezt a tapasztalatot közvetítik a Majorosra már pályája legelejétől jellemző kifino-mult írói eszközökkel.

Majoros Sándor egyszerre áll a hagyományban, a magyar nyelvű kispróza nemes hagyományában, de egyúttal azon kívül is, a fantasztikumba hajló, a rend-hagyóra, szokatlanra „kihegyezett” történetvezetésével. Erős atmoszférával bíró, szuggesztív történetme-sélése teszi Majorost a mai magyar prózairodalom megkerülhetetlen alakjává. Korai novelláiban Bácska még babonákkal, misztikummal átszótt régió volt, onnan tágította tovább világát a groteszk és ironikus árnyalatokkal gazdagított realizmus felé. Életműve kötetről kötetre egyre gazdagabb, szerteágazóbb. Ma-joros Sándor lenyűgözően sokat tud arról, ami – hogy egyik novelláskötetének címével éljek – az „emberrel esik meg”.

Nincs ez másként legújabb novelláskötete eseté-ben sem. A I. világháború nyitányának mindennapjait ábrázolja más-más elbeszélő szemszögéből. Ezekből a mozaikkockákból rajzolódik ki a háborús készülődés háttérvilága katonák, szerb parasztok, tolvajok és kocsmárosok... történeteinek tükrében a szarajevói merénylettől a Drina menti csatáig. Azon túl, hogy ezek az elbeszélések is roppant olvasmányosak, rö-gtön bevonzanak a világukba, és szinte közvetlen szem-tanúivá válunk az eseményeknek – rendkívül sűrű szövéssé, tömör, nemegyszer költői tömörséggel és ábrázolástechnikával bíró szövegek, amelyeken fe-szültség vibrál végig, s teszi lehetetlenné a kötetet.

Majoros nagy mestere annak, hogy a kisemberek, áldozatok, csínytevők... epizódjaiból rajzoljon meg egy egész társadalmi, történelmi tablót – s anélkül, hogy hosszú oldalakon végignyúló csatajeleneteket írna, az emberek idegrendszerében kezdődő háború drámájának érzékeltetésével még átélhetőbbé teszi témáját. Még ha ezt keserédes humorral teszi is. Ahogyan Márai Sándor írta, a háború nem az első puskadörrenéssel veszi kezdetét, hanem korábban,

amikor az emberek elkezdnek beszélni róla. Jól tudja ezt Majoros Sándor is. A Monarchia hadseregének szerbiai bevonulásában sincs semmi heroikus: egy tűzérsei ezred kinos, bizonytalan és belső feszültségektől terhes tekerőzése a bosnyák szakadékok fölött a helybeliek báméskodása közepette: rendkívül emberközeli nyitánya a könyvnek. De említhetném az egyik kedvencemet, a *Szamarétemetést*, amelyben a főszereplő fogadásból több száz méterről leteríti egy szerb paraszt szamarát, amelynek retorziójaképp el kellene temetnie a már puffadó tetemet a csupa-kő földbe. A szamar tulajdonosa alkut kínál: nyúzza meg inkább, mert neki kellene a bőre, és akkor megbocsátja a katona tettét. Úgy kell megnyúzni, ahogy az embert szokás – mondja a paraszt. Ehhez meztelenre kell vetközniük, neki és a társának, hogy a ruhájuk tiszta maradjon. Mire a két rászédett katona végez, a parasztnak hült helye, és persze a ruháiknak is.

A trónörökös ellen elkövetett merényletről először közvetetten egy cigány kávéház-tulajdonostól értesülhetünk, aki egy ékszertolvaj dámába lesz szerelmes. Egy szalonokhoz szokott ezredes megszökött uszkárját keresik katonái, miközben kétes alakok közé keveredve képzelet és valóság határára érnek. Egy kolostorban letáborozó hadtest szereplői múltbéli bűntény után kutatva, egyre mélyebbre süllyednek kér-

déseik és félelmeik mocsarában..., és folytathatnám. Mindez alatt pedig vonul, vonulgat, meg-megtorpan, továbbdöccen a Monarchia önmagában is már soknemzetiségű gyalogsága – egy olyan földön, amely egyrészt versekbe kívánczó természeti csodákkal megáldott, másrészt egészen más kultúrájú és vallású népeket hord a hátán (pravoszláv, muzulmán), harmadrészt hiedelmek és balladák titokzatos, sűrű atmoszférájú világát rejti magában, amely időnként feltárul az egyre jobban összezavarodó és kétségeikkel küzdő katonák soraiban.

Majoros novelláskönyve lélektani kordokumentum is. Hitelesen és árnyaltan ábrázolja a soknemzetiségű Balkán és Kelet-Közép-Európa népeinek együttélését, miként gabalyodnak bele olykor bonyolult és konfliktusokkal terhelt kapcsolatrendszerük hálójába. Ennek a sokszor átláthatatlan, különböző szokásokkal, hagyományokkal és legendákkal tarkított világnak a mélyére Majoros novelláin keresztül úgy pillanthatunk le, mint bűvárszemüvegünk lencséjén át az óceán kitérülő és lenyűgöző csodájára.

Majoros Sándor új könyvét valamennyi érintett nép nyelvére le kellene fordítani, ahogy a szerző előző köteteit is.

Szentmártoni János

Beck Ö. Fülöp: Ady Endre-érem (1928, a Nyugat megbízásából, Magyar Nemzeti Galéria)